

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет біології, географії та екології
Кафедра географії та екології

ПРОСТОРОВО-ЧАСОВІ ОСОБЛИВОСТІ
РОЗМІЩЕННЯ БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ В
НІМЕЧЧИНІ ТА ПРОГРАМИ ЇХ ПІДТРИМКИ

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: здобувачка 4 курсу 05-413 групи

Спеціальності 106 Географія

Освітньо-професійної програми «Географія»

Масюткіна Діана Ігорівна

Керівник д.географ.н., професорка Мальчикова Д.С.

Рецензент доцент кафедри економічної та соціальної
географії КНУ імені Тараса Шевченка

Мельничук А.Л.

ЗМІСТ

ВСТУП
Ошибка! Закладка не определена.	
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ В'ЇЗДУ ТА ПЕРВИННА ДОПОМОГА УКРАЇНСЬКИМ БІЖЕНЦЯМ В НІМЕЧЧИНІ	5
1.1. Первинна допомога біженцям з України.....	5
1.2. Особливості реєстрації та організація розселення біженців в Німеччині.....	9
РОЗДІЛ 2. ПРОСТОРОВО-ЧАСОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ ТА ЇХ ІНТЕРГАЦІЯ	12
2.1. Динаміка прибуття біженців у період широкомасштабного вторгнення РФ.....	12
2.2. Географія біженців за федеральними землями Німеччини.....	15
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ТА УМОВИ БІЖЕНСТВА У НІМЕЧЧИНІ	16
3.1. Соціальні програми та медичне страхування.....	16
3.2. Особливості фінансової підтримки,працевлаштування та навчання українських біженців в Німеччині.....	22
3.3.Проблеми та перспективи інтеграції.....	25
ВИСНОВКИ	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31

ВСТУП

Актуальність теми. Станом на 24 лютого 2022 року з початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, життя українців набуло безповоротних змін. Багато людей втратило близьких, роботу та житло. Внаслідок цих подій, країнами Євросоюзу було прийнято рішення про надання притулку постраждалим.

Залишаючи рідні домівки, хтось керувався рівнем життя, проживанням близьких чи перспективою працевлаштування, при виборі країни для подальшого перебування. У національних програмах тимчасового захисту та підтримки беруть участь 4,9 млн біженців. За попередніми даними більше мільйону осіб обрали Німеччину, як країну для тимчасового притулку.

Актуальність теми визначається тим, що перебування в Німеччині нині є актуальним та важливим для наших земляків. Німеччина займає друге місце за кількістю українських біженців у Європі, тому дослідження різноманітних аспектів розміщення, підтримки та інтеграції біженців є актуальним та важливим.

Об'єкт дослідження – система розміщення і підтримки українських біженців в Німеччині

Предмет дослідження - просторово-часові особливості, фактори та умови біженства.

Мета дослідження виявити просторово-часові особливості розміщення українських біженців в Німеччині та специфічні риси надання первинної допомоги.

В процесі дослідження вирішувались наступні **завдання**:

- схарактеризувати особливості в'їзду та первинної допомоги українським біженцям в Німеччині

- виявити просторово-часові особливості розселення українських біженців та їх складові їх інтеграції
- дослідити особливості та умови державної підтримки біженцям в Німеччині (соціальні програми та медичне страхування, особливості фінансової підтримки).

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження стали наявні нормативні та законодавчі акти, аналітичні звіти щодо ситуації із вимушеними мігрантами в Німеччині. При написанні роботи використовувалися загальнонаукові і конкретно-наукові методи дослідження: аналіз і синтез, порівняльно-географічний метод, математично-статистичний метод (для аналізу просторово-часових особливостей розміщення біженців).

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що результати роботи можуть використовуватись при під час розробки планів та програм повоєнного розвитку, стратегій реінтеграції, а також результати роботи можливо використовувати у освітньому процесі у середній і вищій школі під час аналізу міграційних процесів населення.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, та списку використаних джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 34 сторінки.

РОЗДІЛ 1. РОЗПОДІЛ БІЖЕНЦІВ ТА ДИНАМІКА ПРОТЯГОМ РОКУ

1.1. Первинна допомога біженцям з України

Від початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України і до початку жовтня 2022 року Німеччина надала прихисток для 997,9 тис. українців і ця цифра продовжуватиме зростати, із них за офіційним статусом тимчасового захисту звернулося 709,15 тис. осіб[2]. . За цими показниками наразі Німеччина є одним із лідерів, поступаючись лише Польщі.

Варто відзначити, що вибір Німеччини як прихистку українці пояснюють наступними факторами:

- 1) країна є однією із найбільш економічно розвинених у регіоні;
- 2) є членом НАТО;
- 3) досить високою є можливість працевлаштуватися через постійний попит на робочу силу;
- 4) з Німеччини легше потрапити до інших країн Заходу;
- 5) значна допомога для біженців від держави (широка мережа пунктів допомоги, безкоштовний транспорт тощо);
- 6) рекомендації від родичів і знайомих;
- 7) досвід роботи тут у минулому.

Також багато українців мотивують переїзд до Німеччини дуже лояльним ставленням німецької влади до українських біженців та дружнім ставленням простих німців [3].

Через ускладнення виїзду військовозобов'язаних чоловіків за межі України від запровадження воєнного стану переважна більшість українських біженців у Німеччині це жінки та дівчата (65,7 %) та діти і молодь до 18 років. Середній вік дорослих біженців становить 38 років , тобто це переважно висококваліфіковані освічені кадри.

Через те, що від 24 лютого 2022 року повітряний простір над Україною закрито для цивільних літаків внаслідок оголошення воєнного стану, найбільш популярним способом дістатися до Німеччини для біженців з України стала залізниця. Так велика кількість українців скористалася залізничним сполученням Німеччини із такими польськими містами як Перемишль, Варшава, Краків, Вроцлав, Гдиня та Познань. Більшість потягів із Польщі прямує до Берліна, та деякі з них їдуть до Франкфурта-на-Одері, Котбуса і Ганновера. Також одним із шляхів є залізничне сполучення із Будапешта (через Відень, до Нюрнберга, Мюнхена або Пассау) та Праги (до Дрездена). Проїзд на потягу для біженців безкоштовний. Також біженці добираються до Німеччини і на власному автомобілі, однак варто зазначити, що для цього у Німеччині необхідно мати страховку цивільної відповідальності.

Криза вимушених переселенців з України внаслідок війни стала однією з найбільших у Європі ХХ–ХХІ ст. Велике зростання кількості біженців через війну в Україні відбулося після початку активної фази бойових дій 24 лютого 2022 року.

Вперше в історії офіційні особи Європейського Союзу та окремих держав обговорили застосування «Директиви про тимчасовий захист», щоб біженці не проходили стандартну процедуру надання притулку в Європейському Союзі. Відповідно до § 24 «Надання права на перебування з метою тимчасового захисту» Закону про перебування іноземних громадян (AufenthG) українські біженці в Німеччині отримують соціальні пільги та гарантії, а також право працювати на рівні з громадянами країни.

Залізничні компанії низки країн, зокрема Німеччини та Австрії, дозволяють українським біженцям подорожувати потягом безплатно. Попри велику кількість українських біженців у Німеччині, особливості їхнього психологічного стану, умов життя, працевлаштування, побуту,

відпочинку, самопочуття та плани на майбутнє залишаються недослідженими або маловивченими, на відміну від досліджень у Польщі.

Прибувши до Німеччини та залежно від ситуації, у якій ви перебуваєте, ви маєте звернутися до Центру прийняття біженців з України в Тегелі або можете зразу подати онлайн-заяву на отримання дозволу на перебування.

Якщо в Берліні не було житла за попередньою домовленістю, є можливість розміститися у приватних осіб. Усю інформацію можна отримати безпосередньо у Центрі прийняття біженців з України в Тегелі..

Ще у березні 2022 року за кілька місяців можна було отримати соціальне житло, але у зв'язку з великою кількістю біженців, які прибувають до Берліна, наразі забезпечення житлом може затягнутися. Це означає, що перебування в центрі прийняття біженців з України в аеропорту Тегель може тривати довший період [16].

Звісно можна було дістатись і до інших великих міст, на залізничних вокзалах яких, були волонтери та поліція, які надавали необхідну інформацію.

Відповідно, облаштувавшись на перший час, наступним важливим етапом є адміністративна ланка, для забезпечення подальшого проживання.

Всі процеси поділяється на два послідовні етапи:

- первісна реєстрація;
- подання заявки на підставу для перебування

(Aufenthaltstitel).

Особи, які зазнали політичних переслідувань, користуються правом на притулок. Однак є такі особливості :

Не може посилатися будь-хто, хто в'їжджає до країни з держави-члена Європейської Спільноти або з іншої третьої країни, в якій

застосування Конвенції про правовий статус біженців і Конвенції про захист прав людини та Основні свободи забезпечені. Держави поза Європейськими Спільнотами, до яких застосовуються вимоги визначаються законом, який потребує згоди Бундесрату. Заходи щодо припинення перебування можуть бути здійснені незалежно від поданої на них апеляції.

Закон, який вимагає схвалення Бундесрату, може визначати держави, в яких, виходячи з правової ситуації, застосування закону та загальної політичної ситуації.

Передбачається, що іноземець з такої держави не буде переслідуватися, якщо він не представить фактів, які виправдовують припущення, що його політично переслідують всупереч цьому припущенню.

З набуттям чинності рішення про прийняття вимушених переселенців відповідно до статті 5, абзац 1, директиви 2001/55/ЄС Ради від 20 липня 2001 р. про мінімальні норми для надання тимчасового захисту, безпосередньо застосовуються положення § 24 Закону про перебування іноземних громадян (надання права на перебування з метою тимчасового захисту) щодо кола осіб, охопленого рішенням Ради; це означає, що з цього моменту ви можете клопотати про відповідні дозволи на тимчасове перебування

Якщо ви входите до кола осіб, зазначених у статті 2 рішення, абзаци 1 та 2, то ви можете подати заявку про тимчасовий захист у відповідальне відомство у справах іноземців. Це стосується наступних груп осіб, які з 24 лютого 2022 р. були змушені покинути Україну внаслідок військового вторгнення Росії:

- Громадяни України, які до 24 лютого 2022 р. проживали в Україні.

- Особи без громадянства та громадяни третіх країн, крім України, які користувалися міжнародним захистом або еквівалентним національним захистом в Україні до 24 лютого 2022 року.

- Члени сім'ї двох перших названих груп осіб (тобто подружжя, партнерів у цивільному шлюбу, неповнолітніх неодружених дітей та близьких родичів з урахуванням додаткових умов), навіть якщо вони не є громадянами України.

1.2. Особливості реєстрації та організація розселення біженців в Німеччині

Після приїзду до Німеччини українці, які були змушені покинути країну через воєнні дії можуть не одразу реєструватися у якості біженця, вони можуть перебувати в Німеччині без візи або дозволу на перебування строком до 90 днів після в'їзду [6]. Однак за необхідності залишитися на довший термін, влаштуватися на роботу або ж отримувати допомогу від держави треба зареєструватися в одному із тридцяти семи Центрів прийняття біженців (рис. 1.1), вони розміщені переважно у великих містах країни. Найбільший такий Центр функціонує в Берліні у колишньому аеропорті Тегель.

Але варто зазначити, що біженці, які зареєструвалися в Тегелі, будуть відповідно первинного розподілу біженців направлені до різних федеральних земель для того, щоби всі регіони були однаково задіяні у прийомі біженців. Для цього у Німеччині вже давно існує спосіб обрахунку квот для прийому біженців різними федеральними землями, так звану Кінгштейнську формулу. В основі розрахунку таких квот лежить чисельність населення федеральної землі та рівень її економічного розвитку [7].

Відповідно до вищеописаних квот безпосередньо у Берліні має залишатися не більше 5 % від усіх біженців, що прибули. За наявності у прибулих в Берліні родичів, робочого місця або знайденого житла на

довгий термін у місті скоріше за все їх за розподілом залишать у столиці. За умови розподілу до іншої федеральної землі дістатися до місця призначення можна буде безкоштовно.

Рисунок 1.1. Розподіл Центрів прийому біженців по території Німеччини [8]

З середини травня деякі федеральні землі обмежили прийом українських біженців через значну кількість прибулих та вичерпані житлові і соціальні ресурси (рис. 1.2).

Рисунок 1.2. Обмеження прийому біженців із України за федеральними землями Німеччини [7]

Такими землями є Гессен, Баварія, Гамбург, Бранденбург, Саксонія, Саксонія-Ангальт та Мекленбург-Передня Померанія. Однак такі повідомлення не означають, що більшість із федеральних земель взагалі не зможе прихистити біженців. Мова іде лише про припинення прийому за системою первинного розподілу (коли особа, прибувши до країни, не має конкретного місця де вона могла би зупинитися). Відповідно, якщо земля, до якої прибув біженець, вичерпала свою квоту, то вона може ініціювати його перерозподіл до іншої землі. Координація між землями у даному питанні відбувається за посередництва федерального міністерства внутрішніх справ у Берліні [7].

РОЗДІЛ 2. ПРОСТОРОВО-ЧАСОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ ТА ЇХ ІНТЕГРАЦІЯ

2.1. Динаміка прибуття біженців у період широкомасштабного вторгнення РФ

Відповідно до даних Федерального статистичного відомства Німеччини (Destatis) [13] можна оцінити рівень міграції українських біженців за перші півроку війни в Україні. Так найбільше прибулих було зареєстровано у перші два місяці війни – у березні та квітні – 431 тис. осіб та 198 тис. осіб відповідно. При чому у березні відсоток українських біженців серед прибулих зі всіх країн до Німеччини складав 76,5 %, а у квітні – 62,3 %. Загалом з квітня спостерігається поступове скорочення кількості біженців, які прибули до Німеччини. Також можна помітити, що дещо зросла кількість біженців, що прибули до Німеччини у серпні (порівняно із липнем) (табл. 2.1, 2.2, рис.2.1, 2.2).

В цілому можна сказати, що наразі спостерігається поступове зменшення кількості українських біженців, які перетнули кордони Німеччини. Однак у майбутньому можливим є сплеск прибулих біженців через суворі умови зимівлі у певних районах України та возз'єднання сімей із тими членами родини, які перебували на нещодавно деокупованих територіях.

Таблиця 2.1

Кількість прибуттів з України до Німеччини за 2022 рік [13]

Місяць	Прибуття з України, тис. осіб	Загальна кількість прибуттів, тис. осіб
Січень	0,982	113,382
Лютий	14,465	125,479
Березень	430,681	563,120
Квітень	198,022	317,828
Травень	115,672	232,644
Червень	65,207	183,070
Липень	58,00	185,00
Серпень	70,00	214,00

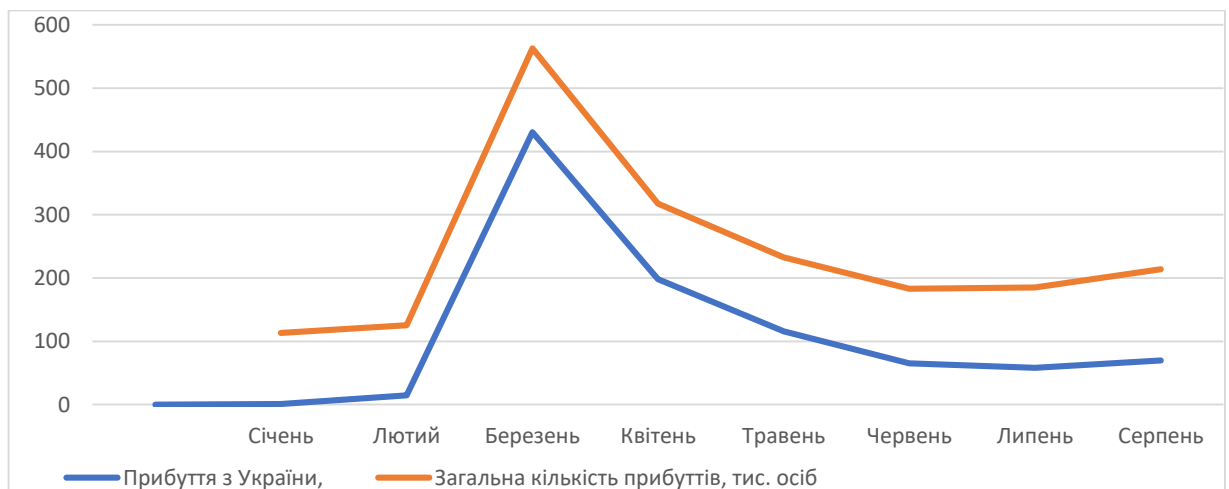

Рис. 2.1.. Динаміка прибуття біженців з України до Німеччини у 2022 р.[13]

Кількість українців, які протягом 2022 року виїхали із Німеччини у порівнянні із статистикою по прибуттям, зазнала не настільки різких змін. Тут спостерігаємо плавне зростання виїздів до України десь із травня, що пов'язано із попередніми звільненнями окупованих районів Київської, Сумської та Чернігівської областей (початок квітня 2022 року), проведенням там розмінування (внаслідок чого між звільненням і

зростанням виїздів сформувалося запізнення в 1 місяць) та частковим звільненням окремих сіл навколо Харкова, що спричинило масові повернення жителів цього міста-мільйонника.

Таблиця 2.2

Кількість виїздів з Німеччини до України за 2022 рік [13]

Місяць	Виїзди до України, тис. осіб	Загальна кількість виїздів, тис. осіб
Січень	0,507	77,754
Лютий	0,574	78,046
Березень	1,874	84,383
Квітень	6,409	85,956
Травень	18,138	98,987
Червень	17,522	100,874
Липень	15,000	120,000
Серпень	19,000	131,000

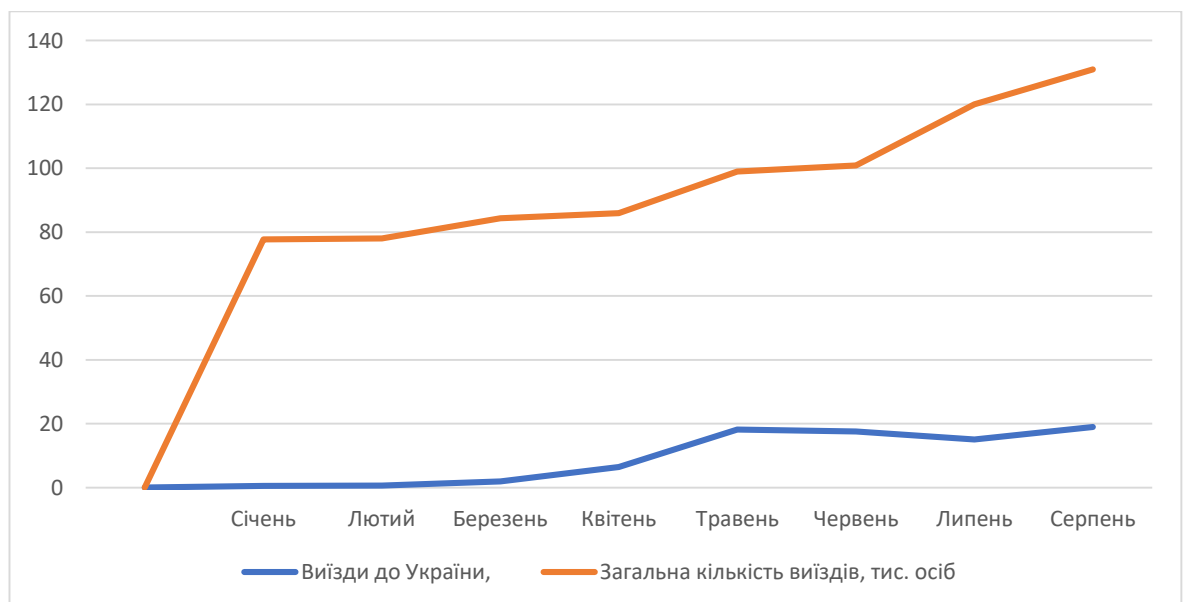

Рис. 2.2. Динаміка повернення українських біженців із Німеччини у 2022 р. [13]

2.2. Географія біженців за федеральними землями Німеччини

Федеральне статистичне відомство ще не дає точних даних стосовно конкретної кількості біженців, яку прийняла кожна федеральна земля. Тут можемо опиратися на дані, оприлюднені українськими та німецькими засобами масової інформації.

Як уже було згадано раніше, первинний розподіл біженців за федеральними землями здійснювався за квотами, відповідно до яких чим більш населеною є земля, тим більше біженців вона має прийняти. Відповідно, наразі найбільше біженців прийняла земля Північний Рейн-Вестфалія (207 тис. осіб), яка є найбільш густозаселеною федеральною. Загалом же найбільше прийняли українських біженців східні землі Німеччини, які мають пряме залізничне сполучення із польськими містами і з використанням яких сюди українці і добиралися.

Загалом же ресурси для прийняття біженців майже вичерпалися наразі чи не в усіх федеральних землях. Наразі біженцям із України радять оминати великі міста та агломерації в Німеччині та пробувати знайти прихисток у менших населених пунктах. У цьому разі вищі шанси як на швидку реєстрацію і оформлення соціальної допомоги, а також і на успішний пошук доступного житла землею [7].

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ТА УМОВИ ПІДТРИМКИ БІЖЕНЦІВ У НІМЕЧЧИНІ

3.1. Соціальні програми та медичне страхування

При використанні терміну «біженець» слід розуміти, що він не завжди є коректним з юридичної точки зору відносно характеристики правового статусу громадян, які перебувають за межами країни свого походження та користуються захистом іншої країни передусім Європейського Союзу. Одним з найпоширеніших механізмів, які використовує вищезазначена категорія осіб є тимчасовий захист. Перше, на що слід звернути увагу, характеризує цей механізм:

1. Він застосовується лише в країнах-членах Європейського Союзу (окрім Данії). В країнах Шенгенської зони (а саме: Ісландія, Ліхтенштейн, Швейцарія та Норвегія) даний механізм не діє.

2. Говорячи про Україну, на громадян якої поширюється даний механізм, слід зазначити, що користуватись ним можуть громадяни України, члени їх сімей, особи, які не є громадянами, проте до 24.02.2022 року користувались відповідним міжнародним або еквівалентним національним захистом [30].

Досліджуючи питання ефективності тимчасового захисту на відміну від статусу біженця, необхідно ознайомитись з основоположними документами, які були видані компетентними органами Європейського Союзу для більш детальної регламентації даного статусу.

В першу чергу, це Директива Ради (ЄС) 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 року про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому, а також, вже після початку повномасштабного вторгнення російської Федерації 24 лютого

2022 року у рамках російсько-Української війни – Імплементативне рішення Ради (ЄС) 2022/382 від 4 березня 2022 року, що встановлює наявність масового напливу переміщених осіб з України у розумінні статті 5 Директиви 2001/55/ЄС та запроваджує тимчасовий захист [18].

Останній документ є надзвичайно важливим для розуміння усієї сутності поняття тимчасового захисту, адже наплив мігрантів з України – це дуже високий міграційний тиск на країни-члени ЄС, і, відповідно, органи міграційного контролю вже змогли реалізувати потенціал та зрозуміти ефективність цього Імплементативного рішення.

Слід також зазначити, що отримання статусу особи з тимчасовим захистом не нівелює отримання статусу біженця у майбутньому. Тобто, якщо особа має намір залишитися на території країни ЄС на більший термін, вона може подати заявку на отримання статусу біженця згідно з процедурою. Подавши заявку на отримання статусу біженця, особа отримує можливість мати місце для сну (на території ЄС були створені спеціальні центри для біженців), безоплатне харчування, певні безплатні медичні послуги, проте не може легально працювати та покидати територію країни, у яку звернулася з такою заявою.

Відповідно до вищезазначених документів, слід відокремити ключові відмінності між твердженням «біженець» та «особа, яка отримала тимчасовий захист на території однієї з країн Європейського Союзу». Ключовою відмінністю є те, що статус біженця дає право проживати на території країни, в яку та прибула, емігрувавши з країни походження, без закінчення терміну дії. У той час особа, яка отримала тимчасовий захист в одній з країн ЄС, може проживати на території конкретної країни лише один рік з можливістю продовження терміну.

Важливим є те, що особи, які звертаються у відповідні державні органи в країні, у яку прибули, швидше можуть отримати тимчасовий захист, аніж статус біженця, адже, окрім того, що заявник на отримання

статусу біженця має віддати документи, він має також залишатися у країні понад пів року. Відповідно, процедура отримання тимчасового захисту максимально спрощена, а також швидка. Згідно зі статтями 12–14 Директиви Ради (ЄС) 2001/55/ЄС, отримавши тимчасовий захист заявник користується такими правами, як право на проживання в державі, в якій вона звернулася за тимчасовим захистом, право на працю (як працівник, або самозайнята особа), право на житло, медичну та соціальну допомогу, якщо особа не має достатньо ресурсів, а також право на освіту [18].

З 1 червня 2022 року малозабезпечені біженці з України мають право на пільги за Книгою другою або Книгою дванадцятою Соціального кодексу (SGB II або SGB XII). Таким чином, одержувачі допомоги SGB II отримують доступ до державного медичного страхування (GKV) і, таким чином, до повного каталогу пільг GKV. Одержувачі пільг SGB XII отримують виплати нарівні з особами, застрахованими в SHI. Обов'язковою умовою для цього є реєстрація або надання дозволу на проживання відповідно до розділу 24 Закону про проживання або так званий «фіктивний сертифікат» імміграційної влади. Особи, які втекли з України, але не потребують допомоги згідно SGB II або SGB XII, мають право добровільно приєднатися до загального медичного страхування.

Як член GKV особи, які мають право на пільги, отримують пільги від своєї компанії медичного страхування. Відповідна медична страхова компанія видає електронну медичну картку (eGK) як підтвердження права на отримання послуг загального медичного страхування. Існує перехідне положення для випадків, коли дозвіл SGB II не може бути надано вчасно до 1 червня 2022 року. Перехідна норма не впливає на право на отримання пільг, оскільки вони також надаються ретроспективно з 1 червня 2022 року.

Якщо реєстрацію та, отже, дозвіл SGB II не буде надано вчасно, біженці з України отримують пільги відповідно до Закону про пільги шукачів притулку (AsylbLG). Відповідальний орган відповідно до AsylbLG несе відповідальність за надання пільг. В основному це відповідні органи державної влади або компетентний орган у справах іноземців, орган реєстрації та служба соціального забезпечення [14].

Загалом люди, які шукають притулку, повинні залишатися в країні лише протягом 15 місяців з моменту реєстрації в Німеччині, перш ніж вони зможуть бути прийняті до системи державного медичного страхування. Відтоді за ними регулярно опікуватиметься медична страхова компанія, і вони матимуть такі ж права, як і всі учасники медичного страхування.

Якщо протягом перших 15 місяців після реєстрації сталася хвороба або невідкладна ситуація, тип, тривалість і розмір соціальних виплат для шукачів притулку, осіб, які перебувають у терпимості, або біженців громадянської війни, визначаються в Законі про допомогу шукачам притулку (AsylbLG). Сюди також входить охорона здоров'я. Біженці з гострими болями або хворобами, звичайно, мають право на постачання відповідних ліків і перев'язувальних матеріалів. Хронічні захворювання, які вимагають гострого лікування, теж необхідно лікувати. Сприяти одужанню, поліпшенню або полегшенню захворювань і запобігати можливим вторинним захворюванням або болю. Також необхідно проводити офіційно рекомендовані щеплення та обстеження.

У разі вагітності жінки-біженки мають право на всі передбачені законом виплати медичного страхування як під час вагітності, так і під час пологів (включаючи допомогу та догляд акушерки). Ці права на допомогу викладені в Розділі 4 Закону про допомогу шукачам притулку. Правові норми користування іншими послугами сформульовані менш чітко. Наприклад, у розділі 6 AsylbLG зазначено, що люди, які мають

дозвіл на проживання для тимчасового захисту (стаття 24 Закону про проживання), надається необхідна медична чи інша допомога.

Це включає психологічну допомогу людям і, зокрема, неповнолітнім без супроводу, які зазнали катувань, зґвалтувань та інших тяжких форм психологічного, фізичного чи сексуального насильства. В окремих випадках натуральні виплати також можуть бути використані для забезпечення здоров'я бути наданим.

Грошова допомога може бути виплачена лише в особливих випадках. Через неоднозначне формулювання немає загальнонаціональної єдиної реалізації при користуванні цими послугами. Загалом організацію та фінансування медичної допомоги біженцям структурують та фінансують муніципалітети. Ось чому впровадження описаних вище послуг значно відрізняється від штату до штату.

Здійснення медичної допомоги біженцям значно відрізняється від штату до штату. За останні роки політичні рішення призвели до фундаментальних змін у сфері охорони здоров'я. Багато країн все ще перебувають у процесі прийняття або реалізації політичних рішень. У містах-землях і деяких федеральних землях запроваджено або буде запроваджено найближчим часом електронну медичну картку для шукачів притулку/біженців. У країнах, де електронна медична картка була відхилена політично або де впровадження все ще знаходиться на стадії впровадження, зазвичай вимагається довідка про лікування від служби соціального захисту бути видано, що дає право біженцю звернутися до лікаря.

Виставлення рахунків здійснюється безпосередньо між медичним персоналом, практикою чи лікарнею та соціальними органами за допомогою сертифіката медичного страхування. Оскільки ця процедура займає багато часу як для біженців, так і для служби соціального захисту, деякі країни вирішили запровадити електронну медичну картку.

Це означає, що додаткова бюрократія для всіх учасників не тільки значно менша. Експерти також припускають, що витрати на муніципалітети значно нижчі порівняно з попередньою процедурою медичного страхування.

Це стосується принаймні міст-земель Берліна, Бремена та Гамбурга, оскільки система медичної допомоги організована зовсім по-іншому порівняно з неміськими землями [22].

Для біженців з України, які потребують опіки та які також мають фінансову потребу, переваги «допомоги на опіку» згідно з SGB XII на розгляді. Це має надати служба соціального захисту населення. Передумовою для отримання допомоги по догляду є, зокрема, наявність потреби в догляді в розумінні законодавчо врегульованого визначення потреби в догляді, яке застосовується в Німеччині.

Те, які послуги з догляду отримають люди, які потребують догляду, залежить, з одного боку, від визначеного ступеня догляду, а з іншого боку, від більш детальних обставин, наприклад, чи надається догляд вдома, чи надає догляд амбулаторна служба або служба підтримки чи використовується стаціонарне лікування. Для того, щоб визначити, чи є потреба в догляді та який рівень догляду, необхідно подати заяву до відповідального надавача послуг.

Необхідна реєстрація або наданий імміграційними органами дозволу на проживання відповідно до розділу 24 Закону про проживання або так званий «фіктивний сертифікат» для отримання пільг. Проте, якщо необхідна термінова медична допомога, перш ніж особа, яка потребує допомоги, зможе подати запит на захист, як правило, відповідальний орган із надання допомоги може взяти на себе витрати. Передумовою є подання заяви протягом розумного періоду часу (§ 6a AsylbLG) [14].

3.2. Особливості фінансової підтримки, працевлаштування та навчання українських біженців в Німеччині

Соціальне забезпечення є також частиною допомоги для біженців. Заяву на отримання допомоги Bürgergeld ви маєте подати в центр зайнятості, який відповідає за вас. Для цього вам необхідно заповнити заяву під назвою «Hauptantrag» (головна заява). Якщо ви раніше отримували допомогу по безробіттю II ("Arbeitslosengeld II", також відому як "Hartz IV"), то вам більше нічого не потрібно робити. Bürgergeld автоматично замінює допомогу по безробіттю II. Подавати нову заяву не потрібно. Ваша контактна особа в центрі зайнятості залишається за вами. Ваші заходи, такі як підвищення кваліфікації, відбуватимуться у звичайному режимі. Заяви, інформаційні повідомлення та листи від центру зайнятості будуть поетапно адаптовані до нової фінансової допомоги.

Bürgergeld є базовим забезпеченням від центру зайнятості. Він є послідовником допомоги по безробіттю II. З ним ви отримуватимете достатньо, щоб забезпечити своє існування. З його допомогою ви можете оплачувати для себе і своєї родини їжу, одяг, засоби гігієни, витрати на електроенергію, квитки на автобус і потяг тощо. Одинокі дорослі можуть отримувати 502 євро на місяць, подружні пари - 451 євро на особу, а діти — від 318 до 420 євро, залежно від їх віку (станом на 2023 рік). Одержувачам Bürgergeld центр зайнятості також оплачує оренду житла та опалення. Однак, витрати на опалення покриваються лише до певної суми. Якщо ви можете працювати, але заробляєте занадто мало грошей на проживання або ж ви не маєте роботи, то ви маєте право на отримання допомоги від держави — а саме на Bürgergeld. В цьому випадку враховуються не тільки ваші власні доходи або фінансові активи, але й доходи та активи членів сім'ї, якщо ви проживаєте разом з ними. Центр зайнятості називає це спільнотою з єдиними потребами («Bedarfgemeinschaft»).

Німецька держава припускає, що всі члени спільноти з єдиними потребами піклуються один про одного.

Тобто, що вони діляться один з одним своїми грошима, коли у когось їх не вистачає. До спільноти з єдиними потребами відносяться: Подружжя або зареєстровані цивільні партнери. Діти віком до 25 років. Але це лише в тому випадку, якщо ваша дитина живе з вами, не перебуває у шлюбі й зовсім не заробляє або заробляє мало грошей, яких не вистачає, щоб самостійно піклуватися про себе. Партнери. Але тільки тоді, якщо вони живуть разом понад рік, або у них є спільна дитина і вони проживають разом; або обидва мають доступ до банківських рахунків один одного; або вони разом піклуються про дітей чи інших родичів [21].

Дозвіл на працевлаштування вам уже дає тимчасовий документ про право на перебування відповідно до § 24 п. 1 Закону про перебування. У цьому документі, виданому відомством у справах іноземців, має стояти позначка «Працевлаштування дозволено» (Erwerbstätigkeit erlaubt). На його підставі ви загалом можете розпочати будь-яку трудову діяльність або професійне навчання в Німеччині. Зверніть, будь ласка, увагу на те, що на деякі спеціальності поширюються професійно-правові обмеження (наприклад, на роботу лікарем, вчителем, вихователькою – додаткову інформацію див. у розділі про визнання професійної кваліфікації).

Крім того, ви можете працювати як тимчасовий найманий працівник, відряджений основним роботодавцем на інше підприємство (Leiharbeitnehmer). Також ви можете створити власне підприємство або працювати як самозайнята особа. У кожній галузі є свої особливі вимоги щодо створення підприємств, яких треба дотримуватися. Тут може йтися про професійно-правові положення, отримання особливих дозволів або про питання страхування. Якщо ви відповідаєте критеріям, ви загалом можете подати заяву у відомство у справах іноземців на отримання

дозволу на перебування задля здійснення певної трудової діяльності або отримання професійної освіти.

Лише для регламентованих професій на таких як лікарь, архітектор або вчитель потрібно отримати визнання отриманої за межами Німеччини спеціальності, якщо ви хочете працювати за цією професією в Німеччині. За нерегламентованими професіями ви можете працювати без визнання вашої кваліфікації. Не існує державних приписів щодо допуску до роботи за спеціальністю. Але визнання вашої кваліфікації може дуже допомогти під час пошуку роботи, що відповідає б вашій компетентності.

Агентство зайнятості або центр зайнятості, що відповідають за вас, можуть надати вам первинну інформацію щодо процедури визнання професій. Додаткову незалежну консультацію щодо визнання отриманої вами за межами Німеччини кваліфікації ви можете отримати безплатно в консультаційних службах програми сприяння «Інтеграція через підвищення кваліфікації» [13].

Важливим є вивчення мови, від соціальної служби можна отримати направлення на курси. На інтеграційних курсах ви вивчите німецьку мову та отримаєте інформацію про Німеччину. Діти та молодь, які ще відвідують школу, не можуть брати участь в інтеграційному курсі. Є денна та заочна форми навчання. Заочний курс ідеально підходить, наприклад, якщо ви працюєте або доглядаєте за дітьми. Загальний інтеграційний курс складається з 700 годин навчання. Урок на всіх курсах триває 45 хвилин.

Він починається з курсу німецької мови (600 годин навчання): на мовному курсі ви будете мати справу з важливими темами з повсякденного життя. Навчаються писати листи німецькою, заповнювати форми, телефонувати чи подаватись на роботу. Мовний курс завершується іспитом «Тест з німецької мови для іммігрантів» (DTZ). Після цього йде орієнтаційний курс (100 годин навчання): на

цьому курсі ви дізнаєтесь, наприклад, багато нового про свої права та обов'язки та спільне життя в Німеччині.

Після орієнтаційного курсу ви пройдете тест «Життя в Німеччині» (LiD). Він перевіряє те, чого ви навчилися під час орієнтаційного курсу. Якщо ви отримуєте пільги від центру зайнятості, курс інтеграції для вас безплатний.

Базові курси : тут ви вивчатимете німецьку мову, яка знадобиться вам у повсякденному робочому житті. Спеціальні курси для людей, які перебувають у процесі визнання (академічні медичні професії та професії охорони здоров'я/спеціальні курси з роздрібною торгівлі та торгівлі/технології) : тут ви вивчатимете технічні терміни чи вирази, наприклад, для сектора догляду чи ремесел. Спеціальні курси для колишніх учасників інтеграційних курсів, які не досягли мовного рівня B1. Курси для слухачів або працівників, які базуються на конкретних потребах навчання чи професій. Ви зазвичай завершуєте професійний мовний курс іспитом. Потім ви отримаєте сертифікат, який підтверджує ваш рівень мови. Цей доказ може дуже допомогти вам на вашому професійному шляху [12].

Діти та молодь з українських зон бойових дій можуть і повинні користуватися різноманітними пропозиціями освіти та догляду в Німеччині. Як і всі діти та молодь, діти та молодь біженців мають право на безплатний догляд, безплатне навчання в школі чи професійне навчання від держави – залежно від їхнього віку.

У догляді за дітьми розрізняють: ясла відвідують зовсім маленькі діти 0-3 років, у садок ходять діти 3-6 років. Відвідування дитячого садка є безплатним для дітей віком від трьох років до початку навчання тривалістю до восьми годин на день. Постачальник може вимагати лише внески за харчування в закладах і догляд протягом понад вісім годин на день. Для дітей віком до трьох років та для дітей шкільного віку, які

окрім школи перебувають у позашкільних закладах, батьки повинні сплачувати кошти [28].

Вступ на вищу освіту в Німеччині для українців спрощений — не потрібно складати вступні іспити або проходити підготовчі курси в Україні. Навчання в Німеччині можливе на німецькомовних та англomовних програмах. Під час навчання студенти можуть підробляти в німецьких компаніях, що важливо не тільки для отримання досвіду, а й для подальшого працевлаштування після закінчення вишу. Українці можуть безплатно навчатися в державному виші. За навчання в Німеччині доведеться заплатити лише студентський внесок — від 100 до 600 євро в семестр [1].

3.3. Проблеми та перспективи інтеграції

За останні 8 місяців, протягом яких на території України проходять запеклі бойові дії, українські біженці за кордоном (зокрема і в Німеччині) сильно змінили уявлення іноземців про біженців. Насамперед це пов'язано із тим, що переважна більшість біженців мають вищу освіту, є високо кваліфікованими трудовими кадрами та прагнуть якнайшвидше працевлаштуватися.

Однією зі значних проблем є інтеграції біженців при працевлаштуванні у Німеччині є перш за все незнання німецької мови або ж володіння нею на недостатньо високому рівні для роботи. Соціологічні дослідження показали, що близько 39% опитаних українських біженців німецьку мову знають погано. До речі значна частка біженців має побоювання через погане володіння німецькою, але менше переймаються через наявність засобів до існування порівняно із українцями, які знайшли прихисток у сусідній Польщі.

Станом на жовтень 2022 року близько 160 тис. українських біженців у Німеччині працевлаштувалися, при чому найбільше із них – у готелях і ресторанах (31 %), торгівлі (19 %), сфері послуг (12 %), догляді

за людьми похилого віку (10 %), на виробництві (7 %), а також у сільському господарстві та освіті (по 6 %).

Близько третини українців (32 %), які зараз вимушено перебувають у Німеччині, не планують повертатися до України протягом року після завершення війни не планують повертатися в Україну. Водночас 28% біженців планують якнайшвидше повернутися до України [3].

Для тих громадян, хто зміг працевлаштуватися і планує залишитися у країні на більш довгий термін, важливим є питання налагодження освіти своїх дітей. Усі діти віком старше 6 років, які перебувають у Німеччині, мають відвідувати школу з моменту отримання ними посвідки на проживання.

Навчання в усіх державних школах Німеччини безкоштовне, для допомоги дітям діє організована мовна підтримка. У певних федеральних землях у школах уроки готуються українською мовою і працевлаштованими українськими вчителями.

Батькам школярів, які отримують допомогу з безробіття, держава додатково сплачує 156 євро на рік для того, щоб вони зібрали дітей до школи. Центр зайнятості може покривати витрати на репетиторські послуги, спортивний інвентар, музичні інструменти, проїзні на громадський транспорт та шкільні екскурсії. У багатьох школах учні можуть отримувати безкоштовні підручники.

Також у багатьох школах є обіди для учнів. Українці можуть звернутися до центру зайнятості за субсидією на сплату шкільних обідів [14].

Не дивлячись на досить непогане соціальне забезпечення і підтримку з боку держави, як уже раніше було згадано, люди все одно повертаються додому, що пов'язано не стільки з певною стабілізацією у прифронтових містах, скільки зі складнощами через незнання мови неможливістю працевлаштуватися [12].

ВИСНОВКИ

Дослідження просторово-часових особливостей розміщення українських біженців в Німеччині та системи первинної допомоги і підтримки дозволяє зробити такі висновки:

1. Німеччина – країна, яка активно приймає біженців з Сирії, Афганістану та інших країн. Проте великий потік українців спантеличив німецьке керівництво, як наслідок були створені інші умови для перебування в країні. Актуальним залишається питання з приводу житла у великих містах і переїзд із таборів. Розміщення біженців на сучасному етапі відбувається вже за чітко сформованою схемою, на відміну від початку 2022 року. З середини травня деякі федеральні землі обмежили прийом українських біженців через значну кількість прибулих та вичерпані житлові і соціальні ресурси, зокрема Землі Гессен, Баварія, Гамбург, Бранденбург, Саксонія, Саксонія-Ангальт та Мекленбург-Передня Померанія.

2. Від початку широкомасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року більше мільйона українських біженців обрали Німеччину як країну для тимчасового прихистку. Динаміка прибуття характеризується суттєвою нерівномірністю: найбільше прибулих було зареєстровано у перші два місяці війни – у березні та квітні (більше 600 тис. осіб). При чому у березні відсоток українських біженців серед прибулих зі всіх країн до Німеччини складав 76,5 %, а у квітні – 62,3 %. Загалом з квітня спостерігається поступове скорочення кількості біженців, які прибули до Німеччини.

3. В цілому можна сказати, що наразі спостерігається поступове зменшення кількості українських біженців, які перетнули кордони Німеччини. Згідно з офіційними інформаційними джерелами найбільша кількість українців проживає зараз у Західному та Південному регіонах Німеччини. Найбільше біженців (20%) прийняла земля Північний Рейн-

Вестфалія, яка є найбільш густозаселеною федеральною землею. Проведене дослідження також показало, що вагомий відсоток громадян України не планують довгострокового перебувати на території Європи, а планують повернення додому.

4. Згідно з чинним законодавством, із запропонованих форм захисту найактуальніше серед українців, є отримання тимчасового прихистку із терміном дії 1 – 2 роки із можливим подовженням терміну дії до 2024 року. Для можливості користуватись усім соціальним пакетом необхідна реєстрація протягом перших 90 днів, з моменту приїзду.

Надійна сфера соціального забезпечення в Німеччині існує з моменту народження громадянина. Також даними послугами мають право користуватися іноземні громадяни. На правовій основі федерального закону та федерального закону окремої землі здійснюється надання цих функцій. Соціальні служби формуються в наслідок різних особистісних ініціатив, включаючи пожертвування громадян, церков, організацій, альтернативних рухів, профспілок, захисту інтересів, та студентських рухів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. У Радбезі ООН засудили російські фільтраційні табори та назвали кількість українських біженців. *Суспільне Новини*. URL: <https://suspilne.media/279443-u-radbezi-oon-zasudili-rosijski-filtracijni-tabori-ta-nazvali-kilkist-ukrainskih-bizenciv/> (дата звернення 25.10.2022).
2. Кількість біженців з України зі статусом тимчасового захисту в Європі досягла майже 4,2 млн, в лідерах Польща, Німеччина і Чехія – ООН. *Інформаційне агентство Interfax-Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/862598.html> (дата звернення 25.10.2022).
3. Біженці з України – професійна активізація у Польщі і Німеччині. *Звіт фонду ринку праці «EWL»*. URL: https://ewl.com.ua/wp-content/uploads/2022/10/EWL_REPORT_POLAND_GERMANY_UKR_FINAL.pdf (дата звернення 4.11.2022).
4. Сотні тисяч українців стали часткою повсякденного життя Німеччини. *Голос України*. URL: <http://www.golos.com.ua/article/363384> (дата звернення 1.11.2022).
5. В'їзд: прибуття до Німеччини, правила в'їзду, подальший рух. URL: <https://www.berlin.de/ukraine/uk/pributtja/w-isd-do-nimetschtschini/> (дата звернення 3.11.2022).
6. Реєстрація як біженців із зони воєнних дій: права й обов'язки, які надає тимчасовий захисний статус. *Правлячий бургомістр Берліна – канцелярія Сенату*. URL: <https://www.berlin.de/ukraine/uk/pributtja/reestrazija-jak-bishenziw/> (дата звернення 3.11.2022).
7. Біженці з України в Німеччині: чи вистачить місця кожному? *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/uk/ci-e-u-nimeccini-mozlivist-i-nadali-bez-obmezen-prijmati-bizenciv-z-ukraini/a-63034141> (дата звернення 2.11.2022).

8. Місцезнаходження центрів з питань міграції та біженців в Німеччині. *Довга дорога – Інформаційна допомога українським біженцям*. URL: <https://dovha-doroha.de/map.html> (дата звернення 4.11.2022).

9. Допомога для осіб вимушених покинути територію України. *Bundesministerium des Innern und für Heimat*. URL: https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/AsylFluechtlingsschutz/infoblatt-hilfe-gefluechtete-ukraine-ukr.pdf;jsessionid=BDB842A0BA327A5F0F267A7BF4B784D5.intranet262?__blob=publicationFile&v=5(дата звернення 4.11.2022).

10. Німеччина: правила в'їзду та проживання. Що потрібно знати українцю? *Visit Ukraine.today*. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/915/nimeccina-pravila-vizdu-ta-prozivannya-shho-potribno-znati-ukraincyu> (дата звернення 3.11.2022).

11. Як українським біженцям знайти житло у Німеччині. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/uk/yak-ukrainskym-bizhentsiam-znaity-zhytlo-u-nimechchyni/a-61168450> (дата звернення 2.11.2022).

12. Найкраща система для біженців. Як влаштована допомога українцям у Німеччині. *РБК-Україна*. URL: <https://www.rbc.ua/rus/travel/naykrashcha-sistema-bizhentsiv-k-vlashtovana-1664361528.html> (дата звернення 3.11.2022).

13. 952,000 arrivals from Ukraine from February to August 2022. *Destatis – Statistisches Bundesamt*. URL: https://www.destatis.de/EN/Press/2022/10/PE22_428_12411.html (дата звернення 1.11.2022).

14. Шкільна освіта у Німеччині: що треба знати українцям. *ZN, UA*. url: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/shkilna-osvita-u-nimechchini-shcho-treba-znati-ukrajintsjam.html> (дата звернення 4.11.2022).

15. Виплати біженцям у Німеччині змінять: на яку суму тепер розраховувати українцям. *Фокус*.URL:

<https://focus.ua/uk/economics/528975-vyplaty-bezhencam-v-germanii-izmenyat-na-kakuyu-summu-teper-rasschityvat-ukraincam> (дата звернення 4.11.2022).

16 Die Regierende Bürgermeisterin - Режим доступу URL.: <https://www.berlin.de/ukraine/uk/pributtja/perschi-dni-w-berlini/>

17. European Commission website- Режим доступу URL.: <https://euraxess.ec.europa.eu/ukraine>

18. European Union: Council of the European Union: Council Directive 20 01/55/EC of 20 July 2001 on Minimum Standards for Giving Temporary Protection, 20.07.2001

19. Europortal - Режим доступу URL.: <https://europortal.biz.ua/evropa/nimechchyna/zhyttia/wohngeld.html>

20. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland Art. 16, Vom 05.2022 (BGBl. S. 1)

21. Norddeutscher Rundfunk- Режим доступу URL.: https://www.ndr.de/nachrichten/niedersachsen/lueneburg_heide_unterelbe/Ge-fluechtete-in-Niedersachsen-ungleich-verteilt,fluechtlinge7224.html

22. Official Journal of the European Union: COUNCIL IMPLEMENTING DECISION (EU) 2022/382, of 4 March 2022

23. Reglementierte Berufe in Deutschland WD 8 - 3000 - 164/19 Abschluss der Arbeit: 17. Dezember 2019

25 Statistik der Neuansiedlung ukrainischer Flüchtlinge in Deutschland - Режим доступу URL.: <https://migrant.biz.ua/nimechchina/emigraciya-de/tabory-v-nimechchyni.html>

26. Strafen für keine Fahrkarten - Режим доступу URL.: <https://www.swu.de/privatkunden/produkte-leistungen/mobilitaet/faqnahverkehr/antwort/frage/wie-hoch-ist-die-strafe-welche-ich-fuerschwarzfahren-begleichen-muss/>

27.. Status Characteristics and Peculiarities of Accommodation of Ukrainian War Refugees in Germany (Konstanz) Mykola Sydorov, Yeliena Kovalska : No. 2(21) (2022): Sociological studios 25.12.2022

28.Stuttgarter-nachrichten.de- Режим доступа URL.:
<https://www.stuttgarter-nachrichten.de/inhalt.russland-ukraine-krieg-so-viele-fluechtlinge-sind-im-jahr-2022-nach-baden-wuerttemberg-gekommen.56124c6a-f1c8-47ae-bea2-20479fda0f1d.html>

29.. The International Protection of Refugees:Interpreting Article 1, the Convention Relating to the Status of Refugees, of 1951

30.WDR website - Режим доступа URL.:
<https://www1.wdr.de/nachrichten/fluechtlinge/ukraine-deutschland-autofahren-auto-ummelden100.html>